

İÇİNDEKİLER

CEZA HUKUKU

CEZA HUKUKUNUN GENEL ESASLARI » 06

SUÇ VE SUÇUN UNSURLARI » 24

CEZA SORUMLULUĞUNU AZALTAN YA DA KALDIRAN NEDENLER » 42

SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ » 60

YAPTIRIMLAR » 72

İÇİNDEKİLER

CEZA MUHAKEMESİ HUKUKU

TEMEL KAVRAMLAR VE İLKELER	»	84
GÖREVLİ VE YETKİLİ MAHKEME	»	86
HAKİMİN DAVAYA BAKAMAMASI VE REDDİ	»	92
DELİLLER	»	94
KORUMA TEDBİRLERİ	»	101
SORUŞTURMA VE KOVUŞTURMA	»	116
KANUN YOLLARI	»	131

Ceza Hukuku başlığı ile size anlatılan bu derste, esas itibarıyla “Ceza Hukuku Genel Hükümler” kısmına ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Şekli ceza hukuku olarak da adlandırılan ceza muhakemesi hukuku, suç şüphesinin öğrenilmesinin ardından, gerçekte suç teşkil eden bir fiilin var olup olmadığını, suçun kimin tarafından ve ne şekilde gerçekleştirildiğini araştıran ve buna ilişkin muhakemeyi yürüten ceza hukuku dalıdır. Ceza muhakemesi, aynı zamanda muhakemenin taraflarının adil bir yargılamanın yürütülmesi için sahip olması gereken hak ve yetkilerini de düzenlemektedir. Ceza muhakemesi hukuku genel olarak soruşturma ve kovuşturma aşamalarında oluşur. Yargılamanın, iddia (cumhuriyet savcılığı), savunma makamı (şüpheli/sanık ve müdafii) ve yargılama makamı olmak üzere üç tarafı bulunmaktadır. Suçun mağduru ya da suçtan zarar görenler yargılamaya ancak katılan sıfatıyla takip ederler ve yargılama esas itibarıyla kamu davasıdır. Yakalama, gözaltı, tutuklama, aramael koyma, telefon dinleme gibi tedbirler bu sürecin yürütülmesine ilişkin enstrümanlardır.

Ceza infaz hukuku ise ceza muhakemesi neticesinde sanığın bir yaptırıma mahkûm edilmesi hâlinde, bu yaptırımların nasıl infaz edileceğine ilişkin kuralları ihtiva eder. Hapis cezalarının hangi tip infaz kurumunda infaz edileceği, infazın ne zaman başlayacağı, ne zaman biteceği, koşullu salıverme gibi konular ele alınmaktadır.

C. CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI

Ceza hukukunun kaynakları doğrudan ve dolaylı olmak üzere ikiye ayrılır. Bu ayrımın temeli, bu kaynakların somut olayda doğrudan uygulanabilir olup olmamasına dayanır. Somut olayda doğrudan kaynaklar doğrudan uygulanırken, dolaylı kaynaklar doğrudan uygulanan kaynakları destekleyen, onların yorumlanmasına ve anlaşılmasına yardımcı olan kaynaklardır.

1. Anayasa

Ceza hukukunun ilk ve en önemli kaynağı Anayasa’dır. Anayasa’da ceza hukukuna ilişkin çok sayıda hüküm vardır. En temel hükümler, “suç ve cezalara ilişkin esaslar” başlığı altında Anayasa’nın madde 38. düzenlemesinde ifadesini bulmuştur:

Hiç kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.

Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.

Hiç kimse kendisini ve kanunda gösterilen yakınlarını suçlayan bir beyanda bulunmaya veya bu yolda delil göstermeye zorlanamaz.

Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.

- ▶ Zamanaşımı süresini kısaltan yasa lehedir.
- ▶ Yaptırım olarak adli para cezası öngören yasa lehedir. (İlk yasa hapis cezası sonradan yürürlüğe giren yasa sadece adli para cezası öngörüyorsa lehedir.)
- ▶ Tür ve miktar olarak daha az ceza öngören yasa lehedir. (Süreli hapis cezası öngören yasa müebbet hapis cezasına göre lehedir. Yine müebbet hapis cezası öngören yasa ağırlaştırılmış müebbet cezası öngören yasaya göre lehedir.)
- ▶ Her iki yasa da sabit ceza öngörüyorsa daha az ceza öngören yasa lehedir. Örneğin, ilk yasa 3 yıl hapis cezası öngörüyor sonraki yasa da 2 yıl öngörüyorsa sonradan yürürlüğe giren yasa lehedir.
- ▶ Her iki yasada aralıklı (hakime takdir yetkisi tanıyan) bir ceza öngörmüş ise üç ihtimal vardır:
 1. Üst sınırlar aynı fakat alt sınırlar farklı ise; alt sınırı daha az olan yasa lehedir. Örneğin İlk yasa 2 yıldan 5 yıla hapis cezası öngörmekte iken sonradan yürürlüğe giren yasa 1 yıldan 5 yıla hapis cezası öngörüyorsa ikinci yasa lehedir, çünkü alt sınırı daha azdır.
 2. Alt sınırları aynı fakat üst sınırları farklı ise; üst sınırı daha az olan yasa lehedir. Örneğin ilk yasa 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası öngörmekte iken sonradan yürürlüğe giren yasa 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezası öngörüyor ise sonradana yürürlüğe giren yasa üst sınır olarak daha az hapis cezası öngördüğü için lehedir.
 3. Alt ve üst sınırlar farklı ise; önceki ve sonraki yasa bir bütün halinde olaya AYRI AYRI uygulanarak lehe olan yasa tespit edilmeye çalışılır. Bu şekilde lehe olan yasa tespit edilip o yasa olaya uygulanır. Bir yasanın sadece lehe olan hükümleri olaya uygulanamaz.

İnfaz Rejimine ve Güvenlik Tedbirlerine İlişkin Yasaların Zaman Bakımından Uygulanması:

İnfaz rejimine ilişkin yasalar kural olarak, failin lehine ya da aleyhine olup olmadığına bakılmaksızın hemen uygulanır (derhal uygulama ilkesi). Örneğin mahkumlara günde 3 saat kitap okuma şartı getiren bir infaz yasası mahkumların aleyhine bile olsa derhal uygulanır.

Ancak üç halde hükümlünün aleyhine hükümler içeren yasa uygulanmaz:

- Hapis Cezasının Ertelenmesi
- Koşullu Salıverme.
- Tekerrür.

Bu haller İnfaz Kanunu uyarınca hükümlünün kişi özgürlüğünü doğrudan etkileyen (cezanın infaz süresini veya şartlarını artıran/azaltan) derhal uygulama ilkesinin istisnalarıdır. Bu durumlarda ancak failin lehine ise yasa hükümleri uygulanabilir. Aleyhine ise uygulanamaz. Aleyhe kanun geçmişe yürümez yasağı bu hallerde geçerlidir.

1. Bileşik (Mürekkep) Suç

Biri diğerinin unsurunu veya ağırlaştırıcı nedenini oluşturması dolayısıyla tek fiil sayılan suça, bileşik suç denir. Bu tür suçlarda içtima hükümleri uygulanmaz.

Bileşik suçta, norm ihlali iki veya daha fazla suçtan oluşmakta ve bunlardan biri diğerinin ya unsuru olmakta ya da ağırlaştırıcı nedeni olmaktadır. Bu durumda faile kanunda düzenlenmiş olan bağımsız suç tipinden veya suçun ağırlaştırılmış halinden ceza verilir. Gerçek içtimaya dair yukarıdaki ana kural uygulanmaz.

Cebir, tehdit ve hırsızlık Ceza Kanununda suç olarak düzenlenmiştir. Cebir veya tehdit ile hırsızlık suçu bir olayda birlikte gerçekleşirse yağma suçunu oluşturur. Yağma suçu unsurların kaynaşması ile oluşmuş en tipik bileşik suçtur. Fail, hem hırsızlık hem tehdit veya cebirden cezalandırılmaz, sadece yağma suçundan sorumlu olur.

İşkence ve cinsel taciz Ceza Kanunumuzda suç olarak düzenlenmiştir. İşkence kamu görevlisi tarafından her şekilde işlenebilir. Eğer işkence cinsel taciz şeklinde işlenirse, faile ayrıca cinsel tacizden ceza verilmez, sadece nitelikli işkenceden ceza verilir. Bu durumda ağırlaştırıcı sebep bir başka suça eklenmiş ve bileşik suç oluşmuştur. Bileşik suç hükümlerinin uygulanabilmesi için bu eklenmenin kanunda gösterilmiş olması gerekir.

2. Zincirleme (Müteselsil) Suç

Zincirleme suç halinde aynı suçun birden fazla kez işlenmesi söz konusudur. Bu suçlar, aynı suç işleme kararı kapsamında işlenmektedirler, bir bakıma fail kastını zamana bölmektedir, yani bu suçlar arasında sübjektif bir bağ bulunmaktadır. Bu nedenle, kişiye bu suçların her birinden ayrı ayrı ceza verilmez. Faile sadece tek suçun cezası bir miktar artırılarak verilir.

Zincirleme Suçun iki temel biçimi vardır:

a. Aynı suç işleme kararının (genel planniyet) icrası kapsamında, değişik zamanlarda bir kişiye karşı, aynı suçun birden fazla işlenmesi durumunda bir cezaya hükmedilir. Ancak bu ceza, bir miktar artırılır.

Fail,

- ▶ aynı suçu
- ▶ aynı kişiye karşı
- ▶ değişik zamanlarda
- ▶ birden fazla kez işlerse

Bu, zincirleme suçtur. Tek bir ceza verilir. Ancak ceza bir miktar artırılır.

Doğrudan kastta neticenin gerçekleştirilmesi yönünde bir kesinlik vardır. Olası kastta ise neticenin gerçekleşip, gerçekleşmeyeceği bir ihtimal dahilindedir. Fail neticenin gerçekleşme ihtimalini göze alarak hareketini tamamlamaktadır. Bu ihtimale rağmen fail hareketlerini tamamlar ve suç meydana gelirse fail bu sonuçtan sorumlu olur. Bu nedenle şunu akıldan çıkarmamak gerekir: İlk bakışta olası kast gibi gözükken bir olayda "neticenin gerçekleşmesi kesinlik düzeyindedir" denilebiliyorsa burada her zaman doğrudan kast vardır. Başka kelimelerle, failin öngördüğü veya kabullendiği neticenin gerçekleşmesi bir ihtimal değil de kesinlik düzeyinde ise doğrudan kast vardır.

Bir uçağın pilotunu öldürmek için uçak havada iken patlamak üzere bomba koyan fail, patlayan bomba ile yetmiş yolcunun ölmesine yol açarsa, fail yetmiş bir doğrudan kastla öldürmeden sorumlu olacaktır. Çünkü somut olayda tüm yolcular açısından sonucunun gerçekleşmeme ihtimali bulunmamakta, bir kesinlik bulunmaktadır.

Fail A, pek fazla kullanılmayan bir yoldan geçen B'yi öldürülmek için yola bomba koysa, birilerinin de geçme veya geçmeme ihtimali olmasına rağmen, geçme ihtimallerini göze alıp, umursamayıp hareketini tamamlasa istediği kişiyi ve istemediği on kişiyi öldürse, bir doğrudan kastla öldürme on olası (dolaylı) kastla öldürme suçundan sorumlu olacaktır.

Ancak, fail A, hasmı B'yi öldürmek için B'nin içerisinde on kişinin olduğu bir minibüse bindiğini görerek minibüsün geçiş güzergahına bomba koysa ve B ile birlikte on kişi ölse, fail A on bir ayrı doğrudan kastla insan öldürme suçundan sorumlu olacaktır. Çünkü burada neticenin gerçekleşmesi kesinlik düzeyindedir.

Yolda seyreden bir otobüs sürücüsü, trafik lambasının kendisine kırmızı yanmasına rağmen, kavşakta durmadan geçmek ister; ancak kendilerine yeşil ışık yanan kavşaktan geçmekte olan yayalara çarpar ve bunlardan bir veya birkaçının ölümüne veya yaralanmasına neden olur. Trafik lambası kendisine kırmızı yanan sürücü, yaya geçidinden her an birilerinin geçtiğini görmüş; fakat buna rağmen kavşakta durmamış ve yoluna devam etmiştir. Bu durumda doğrudan kast vardır.

Dur ihtarı yapan polis ekibini yolun ortasında gördüğü halde aracı durdurmayıp polisin üzerine süren bir kimse bu suçta doğrudan kastla işlemiş sayılır.

Silahlı saldırıyı tek mermi ile durdurmak mümkün iken üç mermi ile durduran kişi meşru savunmada sınırı aşmıştır. Şayet bu sınır mazur görülebilecek bir heyecan veya telaştan aşmış ise savunmayı yapana hiç ceza verilmez.

Üçüncü kişiler lehine meşru müdafaa mümkündür.

Ormanda piknik yaptığı sırada az ileride birinin bıçaklandığını gören K'nın saldırganlara karşı savunmada bulunması mümkündür. K, mağduru kurtarmak için faille karşı her türlü savunma vasıtasını kullanabilir.

3. Hakkın Kullanılması

"Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez". Hak; Anayasa, kanun, tüzük, yönetmelik, genelge gibi nizamlara dayanabilir, hukuken tanınmış ve düzenlenmiş olmak kaydıyla, bir mesleğin icrasından yani yerine getirilmesinden de doğabilir. Basın Kanunu'nun tanıdığı sınırlar içinde basın hakkını kullanan basın mensubu, haber verme hakkını kullandığı için iftira veya hakaret suçunu işlemiş olmayacak, hukuka uygunluk sebebinden faydalanacaktır.

Kişiyi tanıyan hak, Ceza Kanunundan doğabileceği gibi (örneğin; iddia ve savunma dokunulmazlığı vb.) diğer hukuk kurallarından kaynaklanabilir.

Hak, hukuki düzenlemenin belirlediği sınırlar içinde kullanılmalıdır. Örneğin; basın hakkını kullanan kişi güncel olmayan bir haberi kişiye zarar verme amacıyla yayımlarsa hakkını sınırlar içinde kullanmış olmayacaktır.

4. İlgilinin (Hak Sahibinin) Rızası

Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına yönelik açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.

Rıza hukuka uygunluk sebebinden bahsedebilmek için gerçekleşmesi gereken şartlar:

- **Rıza yeteneği (ehliyet):** Rıza gösteren kişinin kendine ait bir hakkı üzerinde açıklamada bulunması gerekir. Örneğin bir arkadaşına, komşunun ineğini sağabileceğini söyleyen çiftçinin rıza açıklaması geçerli olmaz, zira hakkın sahibi kendisi değildir. Rıza beyanında bulunan kişinin kural olarak fiil ehliyetinin olması gerekir. Akıl hastalarının veya kusur yeteneği gelişmemiş çocukların rıza açıklamaları geçerli olmaz.
- Rıza beyanı fiilden önce gösterilmelidir.

Haksız eylem, hukuki ve ahlaki yönlerden haklı sayılmayan eylem demektir. Haksız eylem taksirli de olabilir. Çünkü taksirli eylem kusursuz eylem demek değildir.

Örneğin üzerine taksirle çorba dökülen müşterinin garsonu dövmesi durumunda müşteri tahrik indiriminden faydalanabilir.

b. Haksız fiile karşı hiddet veya şiddetli üzüntü duyulmalıdır:

Tahrik edici haksız eylemin failde hiddet veya şiddetli eleme neden olması gerekir. Somut olayda var olan hiddet, haksız fiile duyulan hiddettir.

Yani haksız fiil ile hiddet arasında nedensellik bağlantısı olmalıdır.

Bu anlamda her türlü hiddet değil haksız fiile duyulan hiddet ve şiddetli elemin etkisiyle tepki suçunun işlenmiş olması gerekir.

c. Tepki suçu tahrik edene gösterilmelidir:

Haksız fiilin tahrik edilene gösterilmesi zorunluluğu bulunmazken tahrikin etkisi ile işlenen tepki suçunun tahrik eden kimsenin kendisine veya onun zararına gerçekleştirilmesi gerekir.

Haksız hareketi yapandan başkasına gösterilen tepki nedeniyle haksız tahrik indiriminden yararlanılamaz.

Haksız tahrikin etkisi ile işlenen tepki suçu ile hukuka uygunluk nedenleri bir arada bulunamaz. Çünkü hukuka uygunluk sebeplerinde fiil en baştan itibaren hukuka uygundur. Ceza verilmesini gerektiren bir fiil mevcut değildir. Haksız tahrikte ise suç vardır. Yalnız haksızlık içeriği az olduğu için cezadan indirim yapılmaktadır. Kendisine saldıran silahlı kişiden kurtulmak için saldırganı bacağından yaralayan A, haksız tahrik indiriminden faydalanamaz çünkü A meşru savunma halindedir hiç ceza almayacaktır.

Tahrik edici hareketin tahrik edileni hiddetlendirecek kan veya sihirli hısımlarına, saygı ve sevgi duyduğu yakınlarına, faili ilgilendiren objelere ya da hayvanlara yönelik olması durumunda da tahrik indiriminden faydalanmak mümkündür. (3. Kişiler lehine haksız tahrik mümkündür.)

3. Yardım Etme

Suçun işlenmesine yardım eden kişinin cezası asıl fail ya da diğer iştirak edenlere göre bir miktar indirilerek verilir.

Türk Ceza Kanununa göre suça yardım edenler:

Suçta teşvik (manevi iştirakçi):

Suç işleme konusunda düşünceleri olan fakat bu konuda icra hareketlerine başlamamış bir kimsenin suçu işlemesi için yönlendirilmesi teşvik etmektir. Suç işleme kararını kuvvetlendirenden farklı olarak fail henüz suçu işlemeye karar vermemiştir.

Suç kararını kuvvetlendirme (manevi iştirakçi):

Suç işleme konusunda karar vermiş kişinin suça ilişkin hareketler konusunda cesaretlendirilmesi halinde suç işleme kararını kuvvetlendirme söz konusudur. Burada failin almış olduğu karar desteklenmektedir.

Fiilin işlenmesinden sonra yardımda bulunacağını vaat etme (manevi iştirakçi):

Suçun işlenmesinden sonra yardım edeceği konusunda bir taahhütte bulunan kimsedir. Yardım vaadini en geç suç işlenene kadar yapmalıdır. Suç işlendikten sonra yardım vaadini yerine getirmesi şart değildir.

Suçun nasıl işleneceği hususunda yol gösterme (manevi iştirakçi):

Fail ya da failerin suçu işleme yöntemleri hakkında akıl verme, yol gösterme veya önerilerde bulunma suretiyle yardımda bulunan kimsedir.

Fiilin işlenmesinde kullanılan araçları sağlama (maddi iştirakçi):

Suçta kullanılan vasıtaları temin etmiştir. Suç işlemek için temin edilen vasıtanın suçta kullanılmış olması gerekir.

Suçun işlenmesinden önce veya işlenmesi sırasında yardımda bulunarak icrasını kolaylaştırma (maddi iştirak):

Suçun işlenmesi için icrayı kolaylaştırıcı bir yardımda bulunan kimsedir. Bu yardımın fiil üzerinde hakimiyete dönüşmemiş bir icrayı kolaylaştırma olması gerekir. Örneğin öldürme için pusu yerinde bekleyen kimseye yiyecek ve içecek götüren kişi, icrasını kolaylaştıran olan sorumlu olur.

İştirakte Bağlılık Kuralı

Bağlılık kuralı, suç ortaklarından bazılarında faillik için aranan şartların bulunmaması halinde de bu kişilerin işlenen suçtan sorumluluğunu sağlamaktadır. Böylece; suçun işlenişinde hakimiyet kuramadığı veya özel faillik niteliğini taşımadığı için fail olarak sorumlu tutulamayan bir suç ortağı, bağlılık kuralı sayesinde gerçekleşen suçtan sorumlu tutulabilmektedir.

- ▶ Suçta kullanılan eşyanın müsadere edilmesinin işlenen suçta nazaran daha ağır sonuçlar doğuracağı ve bu nedenle hakkaniyete aykırı olacağı anlaşıldığında, müsadere hükmüne hükmedilmeyebilir.
- ▶ Üretimi, bulundurulması, kullanılması, taşınması, alım ve satımı suç oluşturan eşya, müsadere edilir.
- ▶ Bir şeyin sadece bazı kısımlarının müsadere gerektiğinde, tümüne zarar verilmeksizin bu kısmı ayırmak olanaklı ise, sadece bu kısmın müsadere karar verilir.
- ▶ Birden fazla kişinin paydaş olduğu eşya ile ilgili olarak, sadece suçta iştirak eden kişinin payının müsadere hükmüne hükümlenir.
- ▶ BASIN ALETLERİ suç eşyası olduğundan bahisle MÜSADERE OLUNAMAZ.

B. Kazanç Müsadere

- ▶ Suçun işlenmesi ile elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddî menfaatler ile bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucu ortaya çıkan ekonomik kazançların müsadere karar verilir. Bu fıkra hükmüne göre müsadere kararı verilebilmesi için maddî menfaatin suçun mağduruna iade edilememesi gerekir.
- ▶ Müsadere konusu eşya veya maddî menfaatlara el konulmadığı veya bunların merciine teslim edilmediği hâllerde, bunların karşılığını oluşturan değerlerin (EŞYA YERİNE GEÇEN DEĞER PARA) müsadere hükmüne hükmedilir.

3. Tekerrür

Önceden işlenen suçtan dolayı verilen hüküm kesinleştikten sonra yeni bir suçun işlenmesi hâlinde, (AYNI TÜRDEKİ SUÇ OLMASINA GEREK YOKTUR. BAŞKA BİR SUÇ İŞLENMİŞ İSE DE) tekerrür hükümleri uygulanır. BUNUN İÇİN CEZANIN İNFAZ EDİLMİŞ OLMASI GEREKMEZ. İlk CEZANIN KESİNLEŞMİŞ OLMASI YETERLİDİR.

Tekerrür hükümleri, önceden işlenen suçtan dolayı;

- a) Beş yıldan fazla süreyle hapis cezasına mahkûmiyet hâlinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren beş yıl,
- b) Beş yıl veya daha az süreli hapis ya da adli para cezasına mahkûmiyet hâlinde, bu cezanın infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl, geçtikten sonra işlenen suçlar dolayısıyla uygulanmaz.

Tekerrür hâlinde, sonraki suçta ilişkin kanun maddesinde seçimlik olarak hapis cezası ile adli para cezası öngörülmüşse, hapis cezasına hükümlenir.

Kasıtlı suçlarla taksirli suçlar ve sırf askerî suçlarla diğer suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanmaz.

Soruşturma ve kovuşturma yapılması şikayete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin şikayetinden vazgeçmesi davayı düşürür. Suçtan zarar gören şikayetin yetkili makamlara yapılmasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar şikayetinden vazgeçebilir. Hükmün kesinleşmesinden sonraki vazgeçme ise cezanın infazına engel olmaz. Şu halde şikayetten vazgeçme sadece davayı düşürür; cezayı düşürmez.

Şikayetten vazgeçme iki taraflı bir hukuki işlemdir. Bu nedenle Kanunda aksi yazılı olmadıkça vazgeçmesi onu kabul etmeyen sanığı etkilemez. Hakaret suçunda mağdurun şikayetinden vazgeçmesinin etkili olabilmesi için sanığın bunu kabul etmesi gerekir. Fail vazgeçmeyi kabul etmez ise davaya devam olunacaktır.

5. Önödeme

Önödeme, önemsiz suçlarla mahkemelerin uğraşmaması ve mahkemelerin iş yükünün azaltılması amacıyla getirilmiş bir kurumdur. Önödeme, uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı 6 ayı aşmayan suçlarda uygulanır.

C. Savcısı, kanunda belirlenen cezanın para karşılığını belirledikten sonra bunun üzerine soruşturma giderlerini de ilave ederek ödemesi için şüpheliye bildirimde bulunur. Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebligat üzerine fail 10 gün içinde belirlenen tutarı ödediği takdirde, hakkında kamu davası açılmaz. Failin on gün içinde talep etmesi koşuluyla bu miktarın birer ay ara ile üç eşit taksit hâlinde ödenmesine Cumhuriyet savcısı tarafından karar verilir. Taksitlerin süresinde ödenmemesi hâlinde önödeme hükümsüz kalır ve soruşturmaya devam edilir.

C. Savcısı önödeme teklif etmeden kamu davasını açamayacağından önödeme zorunlu bir kurumdur.

Önödeme, aynı uzlaşma gibi “yargılamasız ceza olmaz” ilkesinin de bir istisnasını teşkil eder. Zira önödemenin 10 gün içinde yapılması halinde kamu davası açılmaz.

Suçun önödemeye tabi olduğu kovuşturma aşamasına geçildikten sonra anlaşılırsa önödeme teklifi mahkeme tarafından yapılır. Fail önödemeyi kabul ederse, mahkeme davanın düşmesine karar verir.

Yetki Kuralının İstisnaları

Bazen, yetkili mahkemenin hangisi olduğu aslında hukuken bellidir. Ancak belli nedenlerden dolayı dava farklı bir mahkemede görülebilir.

Buna göre yetki kuralının istisnaları:

1. Davanın (Muhakemenin) Nakli

Davanın nakli temelde üç nedenden dolayı mümkün olabilir:

► Fiili ya da Hukuki Nedenler

Yetkili hâkim veya mahkeme, hukukî veya fiilî sebeplerle görevini yerine getiremeyecek hâlde bulunursa; yüksek görevli mahkeme, davanın başka yerde bulunan aynı derecede bir mahkemeye nakline karar verir.

► Kamu Güvenliği

Kovuşturmanın yetkili olan mahkemenin bulunduğu yerde yapılması kamu güvenliği için tehlikeli olursa, Adalet Bakanı'nın talebi üzerine Yargıtay davayı nakleder. (Mardi Bilge Köyü davasının Çorum'da görülmesi gibi)

► Tabi Afet

Tabi afet nedeniyle mahkeme binaları fiziken kullanılamaz hale gelirse Adalet Bakanlığı davayı nakleder.

(Duruşmanın başka yerde yapılması: Mahkeme, fiili sebepler veya güvenlik gerekçesiyle duruşmanın il sınırları içinde başka bir yerde yapılmasına karar verebilir. Ancak bu halde davanın yetkili mahkeme dışında bir mahkemece yapılması değil aynı mahkemece başka fiziki mekanda yargılamanın yürütülmesi sözkonusudur.)

2. İstinabe

İstinabe, bir mahkemenin yargı çevresi dışındaki bir usul işlemini bir başka mahkeme eliyle yaptırtmasıdır. Sivas'ta görülen bir davada İzmir'de oturan yetmiş yaşındaki bir tanığın beyanı alınmak isteniyorsa İzmir'deki mahkeme (Sivas'taki mahkeme adına) beyanı istinabe yoluyla alır

(Niyabet: Niyabet, bir ağır ceza mahkemesinin yargı çevresi içinde; ancak mahkeme binası dışındaki bir usul işlemini kendi içerisinden belirleyeceği tek bir hakim eliyle yaptırtmasıdır. Kayseri'de devam eden davada A.C.M, Kayseri'deki bir mezarın açılmasına karar vermişse mezarın açılmasına tek bir hakim katılabilir.

3. Bağlantı

Her biri değişik mahkemelerin yetkisi içinde bulunan bağlantılı ceza davaları, yetkili mahkemelerden herhangi birisinde birleştirilerek görülebilir. Danıştay saldırısı Ankara'da gerçekleşmişti (yetkili mahkeme Ankara). Ancak bağlantı olduğundan bahisle Ergenekon davası ile birleştirildi ve İstanbul'da görüldü.

Birleştirilmiş olan davaların ayrılması da mümkündür.

II. HÂKİMİN TARAFSIZLIĞINI ŞÜPHEYE DÜŞÜRECEK DİĞER SEBEPLER ve REDDİ

Yukarda ifadesini bulan hâkimin davaya bakamayacağı hâllerde hakim yasaklıdır. Ancak kanunda yazılı bu hallerin dışında sonsuz sayıda ihtimalle hakim tarafsızlığından şüphe etmeyi gerektirecek sebepler olabilir. Hakimle şüpheli ya da sanık, uzak akraba, komşu, askerlik arkadaşı, hemşehri, vs. olabilir.

Hakimin yasaklı olduğu hallerde reddi istenebileceği gibi, tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer sebeplerden dolayı da reddi istenebilir.

Cumhuriyet savcısı; şüpheli, sanık veya bunların müdafii; katılan veya vekili, hâkimin reddi isteminde bulunabilirler. Yani bir ceza davasının bütün aktörleri reddi hakim talebinde bulunabilir.

Tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebeplerden dolayı bir hâkimin reddi, ilk derece mahkemelerinde sanığın sorgusu başlayınca kadar istenebilir (2014 sorusu). Sonradan ortaya çıkan veya öğrenilen sebeplerle duruşma veya inceleme bitinceye kadar da hâkimin reddi istenebilir. Ancak bu istemin, ret sebebinin öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde yapılması şarttır.

Hâkimin reddi, mensup olduğu mahkemeye verilecek dilekçeyle veya bu hususta zabıt kâtibine bir tutanak düzenlenmesi için başvurulması suretiyle yapılır.

Hâkimin reddi istemine mensup olduğu mahkemece karar verilir. Ancak, reddi istenen hâkim müzakereye katılamaz.

Bu nedenle mahkeme teşekkül edemezse bu hususta karar verilmesi;

- ▶ **1.** Reddi istenen hâkim asliye ceza mahkemesine mensup ise bu mahkemenin yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza mahkemesine,
- ▶ **2.** Reddi istenen hâkim ağır ceza mahkemesine mensup ise o yerde ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye, son numaralı daire için (1) numaralı daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi bulunması hâlinde ise, en yakın ağır ceza mahkemesine, aittir.
- ▶ **3.** Ret istemi sulh ceza hâkimine karşı ise, yargı çevresi içinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi karar verir.

Ret isteminin kabulüne ilişkin kararlar kesindir; kabul edilmemesine ilişkin kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilir.

Reddi istenen hâkim, ret hakkında bir karar verilinceye kadar yalnız gecikmesinde sakınca olan işlemleri yapar. Hiç kimse reddi hakim talebinde bulunmasa dahi bir hakim her zaman için kendisi de davadan çekinebilir. Bu Bölümde yazılı hükümler zabıt kâtipleri hakkında da uygulanır. Zabıt kâtibinin reddi veya kendisinin reddini gerektiren sebepleri bildirerek görevden çekinmesi hâlinde gereken karar, yanında çalıştığı mahkeme başkanı veya hâkim tarafından verilir.

Bilirkişi de hakimi red sebepleri ile reddedilebilir ve ya çekinebilir. **Cumhuriyet savcısı reddedilemez.**